

Szükséges-e a propagandatevékenység a tudományos könyvtárakban ?

A könyvtárak propagandatevékenységét különbözőképpen ítélik meg a szakemberek. A közművelődési könyvtárakban általában elfogadják, a tudományos és szak-könyvtáraknak viszont fenntartásaik vannak vele szemben. A helyzet okait röviden a következőkben foglalhatjuk össze:

Elsőnek az *uralkodó hagyományokat* említhetjük: A tudományos és a szakkönyvtárak tevékenységében ugyanis gyakori a múlthoz való túlságos ragaszkodás, az idegenkedés az újtól. Kétségtelen, hogy ennek objektív okai is vannak. Ha például egy könyvtár régi épületben működik, nyomasztó gondokkal küzd, nehezen vezet be új, korszerű eljárásokat a mindennapos könyvtári munkában.

A második ok az *informatikai problémák lebecsülése*: Hazánkban legalább egy évtized óta az erőteljesen fellépő új igények alapján lényegesen átalakultak és kibővültek a klasszikus könyvtári funkciók a tudományos és a szakkönyvtárakban. Azokban a könyvtárakban azonban, ahol a könyvtár vezetőségét és munkatársait felkészületlenül érték az informatikai igények, szükségképpen propagandaellenes álláspontot foglalnak el. Márpedig a VI. ötéves terv népgazdasági célkitűzéseinek és feladatainak megvalósítása érdekében alapjaiban meg kell javítani a tudományos és a szakkönyvtárak kihasználtságát, s ehhez a propaganda minden eszközét és lehetőségét igénybe kell venni.

Vizsgáljuk meg azokat a tényezőket és célkitűzéseket is, amelyek — a könyvtári munka átalakítása mellett — a propagandatevékenység teljesen új, árnyaltabb megoldásait és módszereit igénylik:

Mindenekelőtt a *megváltozott társadalmi célkitűzéseket* kell figyelembe venni. A világgazdasági helyzet alakulásának következményeként gazdaságosan gyártható és eladható termékeket kell előállítanunk. E cél megvalósításához folyamatos és pontos információkra van szükség a piac, a beruházások és a termelés területeiről egyaránt. A magas fokú információs szolgáltatás megvalósítása nem megy egyik napról a másikra. A jelentkező igény szintje alapvetően befolyásolja az információs rendszer kialakulását és működését is. Mivel azonban a korábbi évekhez képest nagymértékű fejlődést nem követte az olvasók igény szintjének egyenletes emelkedése, az olvasói igény szintet alakítani, jó irányba befolyásolni kell. Sokak szerint ez a probléma a kutatások módszereinek korszerűsítésével megoldódik. Ha elfogadjuk e véleményt, akkor is tény, hogy a könyvtárhasználat propagandája nyilvánul meg ebben a formában, csak másként nevezzük.

A *tudománypolitikai irányelvek végrehajtása* során is sokrétű feladat hárul a tudományos könyvtárakra. Mindenekelőtt a külföldi tudományos eredmények felhasználása, alkalmazása érdekében biztos, naprakész, széles körű információkkal kell rendelkezniük, s ezeket folyamatosan szolgáltatniuk is kell. Ehhez a könyvtári propaganda módszereinek megváltoztatására van szükség. Lássunk erre példákat: A szakfolyóiratok hirdetési hasznos információkkal szolgálnak a piaci helyzetről és az árukinálatról, tényleges hasznosításuk azonban igen kis mértékű. A könyvtáros feladata, hogy felhívja az olvasók figyelmét a hirdetések figyelemmel kísérésére. A külföldi tudományos eredmények átvételét segíti elő a könyvtár azzal is, ha összefoglaló szemléket, témadokumentációkat, szakbibliográfiákat, jellemző adatokat és adatsorokat állít össze a hazai felhasználók számára. Az ilyen munkák kezdeményezése és elkészítése nyilvánvalóan elősegíti a könyvtárhasználók körének kiszélesedését is.

A *tájékozatlanság elleni folytonos küzdelem* szintén mindennapi feladat. A tudományos könyvtárak használata bizonyos előzetes ismeretek elsajátítását követeli meg. A Budapesti Műszaki Egyetem könyvtárában szerzett tapasztalataink azt bizonyítják, hogy az olvasók körében gyakran elképesztő tájékozatlanság uralkodik. Nem tudják például, hogy a könyvtár új műveit hogyan és mikor ismerhetik meg. A több ezer olvasó közül alig néhány tudja, hogy újdonságfiók, könyvbemutató, kiállítás, újdonságpolg is létezik és segíti a tájékozódást. A legújabb művek használata gyakran azért nem kielégítő, mert nem tudnak róla az érdekeltek. Pedig az új művek egy-egy kata-

lóguscéduláját a múlt év óta megküldjük a profil szerint illetékes tanszékek vezetőinek is.

A könyvtárak fontos feladata az új szolgáltatások megismertetése és közvetítése. A referáló lapok, a számítógéppel előállított gyorsindexek és a számítógépes egyéb szolgáltatások nagymértékben fellendítik a könyvtárak állományának használatát. Mivel e korszerű szolgáltatások nem olcsók, nem elegendő a hagyományos propagandatevékenység. Be is kell bizonyítanunk a kutatóknak a szolgáltatások hatékonyságát, ehhez viszont magas színvonalú szaktudás szükséges.

A reprográfiai eszközök kínálta lehetőségekre szintén fel kell hívni a figyelmet. A gyorsmásoló eljárások és gépek nagyarányú elterjedése lehetővé teszi, hogy az egyes kutatóhelyeken megszűnjön a folyóiratok hagyományos gyűjtése és tárolása. A helyell, a devizával és a munkaerővel való takarékoskodás érdekében célszerűbb a kutatóhelyeken a folyóiratok helyett a kutatási témákba vágó folyóiratcikkek másolatait gyűjteni. E módszer korszerű és gazdaságos, elterjesztéséhez azonban szívós és következetes felvilágosító munkára van szükség. A raktári férőhelyek elégtelensége a raktárbővítés megtakarításának kényszere, valamint a mikrofilmek és újabban a mikrofilmlapok elterjedése, egyszerű tárolási módja elősegítette ezek térhódítását. Az effajta információhordozók használatához azonban olvasóberendezésekre van szükség. Már mikrofilmlapokról is tudunk készíteni normál másolatokat, mégsem kielégítő a mikrofilmlapok és a mikrofilmek használata. Az általános propaganda ez esetben keveset ér. Csak kézzelfogható, hasznosítható példákkal — mondjuk, annak bizonyításával, hogy másként nem lehet az információhoz hozzájutni — érhetünk el eredményt.

A szakirodalom használatának oktatására változatlanul szükség van. Az értelmi-munkaterületeken a szakirodalom folyamatos használata csak akkor valósulhat meg, ha az egyetemi és főiskolai képzés során erre felkészítik a hallgatókat. A könyvtárhasználat leghatásosabb propagálója tehát maga az oktatás lehet. Az irodalomkutatás oktatásának keretében be kell mutatni mindazokat az eszközöket, amelyek az információ megszerzéséhez és feldolgozásához szükségesek. Az egyetemi és a főiskolai képzés kulcskérdése, hogy a kilkerülő szakemberekben meglegyen a készség a fejlődés új eredményeinek befogadására, amihez viszont elengedhetetlen az információs eszközök gyakorlati megismerése.

Végül szólnunk kell a gazdasági nehézségek és a propaganda összefüggéseiről is. 1981-ben előre nem tervezhető gazdasági nehézségek is jelentkeztek a könyvtárakban. Elég, ha a hazai folyóiratárak, a postai díjszabások, a telefon- és energiaköltségek jelentős emelkedését említjük. A felsorolt kiadási tételek mindegyike érinti a könyvtárak anyagi helyzetét is. Ráadásul azzal ugyancsak számolni kell, hogy a könyv- és folyóiratárak emelkedése következtében az olvasók egy része bizonyos dokumentumokat már nem vásárol meg a saját részére, s emiatt a könyvtárhasználat a könyvtárközi kölcsönzés igénybevételével együtt növekedni fog. Mivel a könyvtárak anyagi erőforrásai nem bővülnek, előfordulhat például, hogy az egész évi postaköltség már az első negyedévben elfogy. A megoldás mégsem az, hogy a könyvtárközi kölcsönzést visszafogja vagy szünetelteti a könyvtár. A leggondosabb takarékoskodás és a belső költségátcsoportosítások mellett is meg kell szerezni a könyvtári üzem normális működéséhez szükséges költségek fedezetét. A propagandát még a nehéz gazdasági körülmények között sem szabad megszüntetni. Felfüggesztése ugyanis később többet fog kerülni a társadalomnak.

Összefoglalásként újból szeretném hangsúlyozni, hogy a jelenlegi gazdasági nehézségek ellenére sem szabad lemondanunk a könyvtárhasználat kiterjesztéséért folytatott küzdelemtől. A társadalmi célok megvalósításához a gazdasági és a társadalmi tevékenység minden területén információkra van szükség. Olyan propagandát kell tehát kifejtenünk, hogy ezt is mindenkiel megértessük.

Dr. Héberger Károly

A KÖNYVTÁROS egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.